

Ηρωας που έμεινε αφανής για 60 και πλέον χρόνια

Η δημοσιογραφική έρευνα αποκατέστησε έναν Κασιώτη αγωνιστή της Κατοχής

ΣΟΦΙΑ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Κρυμμένο στο Αιγαίο
εκδ. Πατάκης, σελ. 300

Της **ΟΛΓΑΣ ΣΕΛΛΑ**

«Σύμφωνα με τα έθιμα της Κάσου, ο Μιχάλης, ως πρωτότοκος, θα κληρονομούσε το μαγαζί του πατέρα. Ήταν όμως φανερό από νωρίς ότι αυτό δεν θα συνέβαινε ποτέ. Η μεγάλη αγάπη του Μιχάλη ήταν η θάλασσα. Από μικρός ζωγράφιζε μόνο καράβια...». Ο Μιχάλης Κουτλάκης ούτε στο μαγαζί του πατέρα του δούλεψε, ούτε με τη θάλασσα καταπιάστηκε. Ήταν ένας από τους πολ-

Η Σοφία Παπαϊωάννου δεν καταγράφει απλώς μια τοπική ιστορία. Σαν σε ένα ιστορικό ντοκιμαντέρ αναπαριστά και ζωντανεύει, γλαφυρά και ευαίσθητα, τις αξίες και τις σχέσεις ανθρώπων.

λούς αφανείς, που συνέδεσε τη ζωή του -και τον θάνατό του- με μία από τις πιο σημαντικές περιόδους της νεοελληνικής ιστορίας: της Κατοχής και του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Γεννήθηκε στην Κάσο το 1922 και άφησε την τελευταία του πνοή, με μια ομάδα ανταρτών στα βουνά της Φωκίδας, το 1943. Μόνο που αυτό η οικογένειά του -τ' αδελφία του, τ' ανίψια του και οι φίλοι του στην Κάσο- το έμαθε πολλά χρόνια μετά. Με αφορμή μια δημοσιογραφική έρευνα που έγινε βιβλίο. Η δημοσιογράφος Σοφία Παπαϊωάννου γνώρισε εντελώς τυχαία την ανιψιά αυτού του πατριώτη και η δευτερεύουσα Κασιώτη. Κουβέντα στην κουβέντα έμαθε τα περιστατικά που αφορούσαν την πρόσβαση, τη σύλληψη και τη φυλάκιση του, ήρθε αντιμέτωπη με τη σιωπή της απουσίας του που στοίχιζε από το 1943 την οικογένειά του. Και τότε λειτουργήσε η δημοσιογραφική της πλευρά. Η Σοφία Παπαϊωάννου έκανε δύο χρόνια έρευνας, μιλάσε με όσους γνώριζαν μικρές ή μεγαλύτερες λεπτομέρειες, άνοιξε ιταλικά και γερμανικά αρχεία, χτύπησε κουδούνια άγνωστων σπιτιών, αναζητώντας πρόσωπα από τα οποία περίμενε να της αποκαλύψουν μικρές λεπτομέρειες της διαδρομής του, πήγε στην Κάσο, περπάτησε στα ίδια μέρη που είχε περπατήσει κι ο ήρωας της ιστορίας και τελικά βρήκε τα ίχνη του σε μια βουνο-

Ολη η οικογένεια Κουτλάκη, ευτυχισμένη στην αυλή του σπιτιού στην Κάσο. Από αριστερά: ο Μιχάλης και ο Μανώλης Κουτλάκης με τον Γιώργο, ο Αντώνης και η Σοφία Κουτλάκη με τη Μαίρη, μια οικογενειακή φίλη και η Ελένη (14 Ιουνίου 1935). Κάτω το βιβλίο της Σοφίας Παπαϊωάννου «Κρυμμένο στο Αιγαίο: Μια αληθινή ιστορία».

κορφή της Φωκίδας, εκεί που έπεσε νεκρός από τα πυρά Γερμανών. Το περασμένο καλοκαίρι απομονώθηκε στο σπίτι της και έγραψε ένα βιβλίο. Τίτλος του, «Κρυμμένο στο Αιγαίο - Μια αληθινή ιστορία» που θα κυκλοφορήσει την επόμενη εβδομάδα από τις εκδόσεις Πατάκης. Ο αναγνώστης έχει την εντύπωση ότι βλέπει ένα ιστορικό ντοκιμαντέρ με πρωταγωνιστές όμως υπαρκτά πρόσωπα, που έτυχε να ζήσουν σε εποχές δύσκολες. Η Σοφία Παπαϊωάννου δεν καταγράφει απλώς μια τοπική ιστορία. Αναπαριστά και ζωντανεύει, γλαφυρά και ευαίσθητα, την εποχή, τις αξίες και τις σχέσεις των ανθρώπων. «Το βιβλίο ήταν μια εμπειρία που δεν ήθελα να τελειώσει. Ο Μιχάλης Κουτλάκης ήταν ένα παιδί που δεν ήξερα, ήρθα σ' επαφή με συναισθήματα που δεν γνώριζα. Με βοήθησαν όμως τα μικρά πράγματα που μου εκμυστηρεύονταν οι Κασιώτες. Ήταν ένας παντελώς άγνωστος που ήθελα να τον αγαπήσουν όλοι». Πήγε πολλές φορές στο νησί, γνώρισε και συνδέθηκε όχι μόνο με τα μέλη της οικογένειας Κουτλάκη, αλλά και με άλλ-

ΣΟΦΙΑ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

Κρυμμένο στο Αιγαίο

Μια αληθινή ιστορία

Η συγκλονιστική ιστορία του Δωδεκανησιού Μιχάλη Κουτλάκη επί δικής του δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου

λα πρόσωπα του νησιού. «Πριν ξεκινήσω να γράφω το βιβλίο, είχα μεγάλη αγωνία. Πώς θ' αντιμετώπιζαν σήμερα εκείνα τα γεγονότα όσοι τα έζησαν ή οι απόγονοί τους; Τη μεγάλη ώθησή μου την έδωσε η οι-

κογένεια, που ούτε για μια στιγμή δεν είδε εκδικητικά την αναζήτηση της αλήθειας».

Όση ώρα αφηγείται στιγμές από αυτή τη γοητευτική περιπέτεια, το πρόσωπό της φωτίζεται, συγκινείται, ενθουσιάζεται, θλίβεται. Αναβιώνουν τα συναισθήματα που ένιωθε όσο καρό καταπιάστηκε μ' αυτή τη γοητευτική ιστορία απλών ανθρώπων. Και δεν κρύβει ότι όταν το έγραφε είχε ξεσπάσει η οικονομική κρίση, κι ένιωθε ότι αφοσιωμένη αυτή την ιστορία και γνωριζόντάς της αυτά τα πρόσωπα, θα μπορούσε να εμψυχώσει τους σημερινούς Έλληνες. «Αυτοί οι άνθρωποι είχαν πολλή αγάπη για τον τόπο τους. Και είναι παραδείγματα και στάση ζωής που πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας αυτή την περίοδο». Ένα βιβλίο που δεν στοχεύει ούτε στην εύκολη συγκίνηση ούτε στη συνήθη διδαχή. Αφηγείται όμως, με τη λιτότητα και τη δύναμη της εικόνας, το πώς έζησαν οι Έλληνες των Δωδεκανήσων στα χρόνια της ιταλικής Κατοχής, και αναπαριστά στιγμές από την καθημερινή τους ζωή και όσα τους διαμόρφωσαν.

Μέρη και πρόσωπα αληθινά, άλλης εποχής

«Κάσος, 3 Απριλίου 1943

Δεν έχουμε ποια εσωτερική επιθυμία άθνησε τον Μιχάλη Κουτλάκη εκείνο το ανοιξιάτικο απόγευμα του 1943 να ανέβει με την παρέα του στα Πλασούλια. Επιναν το κρασί τους στο καφεενείο, στο λιμανάκι της Μπουκάς. Το βλέμμα του Μιχάλη έπεφτε συχνά στην Ντογκάνα, το ιταλικό Τελωνείο. Ο Ιταλός τελωνστής Ρουτζέρο Φράου βγαίνει στο μπαλκόνι του πρώτου ορόφου. Οι δύο άντρες κοιτάζονται στα μάτια. Ο Μιχάλης γυρίζει αυθόρμητα προς την παρέα του και λέει: "Πάμε για γλέντι στο αμπε-

λόσπιτο στα Πλασούλια!". Πολλοί θα πουν σήμερα ότι έπρεπε να τον είχαν αποτρέψει. Είχαν δει τα σημάδια. Εκείνη τη μέρα όμως κανείς δεν αντιτάχθηκε στον Μιχάλη, τον γιο του δημάρχου. Η παρέα αφήνει πίσω τα τελευταία σπύτια στο Φρου, το λιμανάκι της Κάσου, και αρχίζει να ανεβαίνει το μονοπάτι ανάμεσα σε συκιές, αμυγδαλιές και αμπέλια...».

Οι Ιταλοί

«Όταν ο Μιχάλης επέστρεψε στην Κάσο, ο πατέρας του δεν δούλευε το μαγαζί. Στην Κατοχή οι Ιτα-

λοί διέταζαν να κλείσουν τα εμπορικά καταστήματα και ανάγκασαν τους πέντε εμπόρους του νησιού να φτιάξουν έναν συνεταιρισμό που να πουλά τρόφιμα. Οι έμποροι προμηθεύονταν από ιταλικές αποθήκες στη Ρόδο μόνο την ποσότητα που αναλογούσε στους 1.400 κατοίκους του νησιού.

Το μαγαζί του έμπορα Βρετού, λίγο πιο πάνω από το λιμάνι, στέγαζε τον συνεταιρισμό. Οι πέντε έμποροι είχαν το μονοπώλιο και οι Κασιώτες ψώνιζαν με δελτίο που μοίραζε ο Ιταλός διοικητής των καραμπινιέρων. "Με το δελτίο δε χόρ-

ταινε κανείς. Το αλεύρι ήταν 120 γραμμάρια το άτομο και ίσα που έφτανε για ένα μικρό ψωμάκι", λέει σήμερα ο έμπορος Μανώλης Βρετός. Οι Ιταλοί κράταγαν τα παιδιά το μεσημέρι στο σχολείο, για να τους δώσουν φαγητό από τον δικό τους επισιτισμό.

Είχαν στο Αρβαντοχώρι μεγάλες αποθήκες με μακαρόνια, ρύζια και γαλέτες. Εβλεπαν παιδιά στον δρόμο και τους χάριζαν ψωμί και μαρμελάδα, που εκείνα είχαν κρύνια να δουν. "Πολλά παιδιά επέζησαν χάρη στους Ιταλούς" λένε σήμερα οι Κασιώτες.

«Θα νικήσουμε»

«Την επόμενη μέρα, χαράματα, οι Ιταλοί βγάζουν μυστικά τον Μιχάλη από τη φυλακή, από την πόρτα του υπογείου στα βράκια. Ένα ιταλικό σκάφος περιμένει αρόδο. Οι Ιταλοί φωνάζουν τον ψωρά Νικήτα Παπαφίγκο να μεταφέρει τον κρατούμενο με τη βάρκα του. Βλέπει τον Μιχάλη να πλησιάζει με δυσκολία. Του έχουν δέσει τα πόδια με σκοινί και τα χέρια πίσω στην πλάτη. Ο Νικήτας θυμάται το αμούστακο αγόρι που έφευγε πριν από λίγα χρόνια όλο χαρά και όνειρα για το σχολείο στη Ρόδο. Ο Μιχάλης πηδά στη βάρκα. Όπως είναι δεμένος, παραπατά. Χάνει την ισορροπία του και πάει να πέσει. Ο Νικήτας τον συγκρατεί. Τον αγκαλιάζει και τον πιάνουν τα κλάματα. "Μη στεναχωριέσαι", τον παρηγορεί ο Μιχάλης, "θα νικήσουμε".».